

8. *Косенко О.* Ціна байдужості – втрачене майбутнє [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info.rehab.org.ua/russian/periodyka/sots_zaxust/number_6/

9. *Левченко К.Б.* Дитяча праця в Україні: соціально-правовий аналіз / К.Б. Левченко // *Безпека життєдіяльності.* – 2007. – № 9. – С. 12–13.

Ж.М. ПУСТОВІТ,
*завідувач кафедри загальноправових дисциплін
(ННІПП НАВС)*

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ В УКРАЇНІ

Пріоритетне місце в системі основних соціальних прав і свобод людини і громадянина посідає право на працю. Так, стаття 43 Конституції України визначає, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Право на працю включає право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Поряд із цим у Конституції України встановлено певні обмеження для окремих видів праці, зокрема, забороняється використання примусової праці. При цьому не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і надзвичайний стан. Забороняється використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах. Це положення є втіленням у національному законодавстві змісту ст. 23 Загальної декларації прав людини.

Аналізуючи поняття та зміст права на працю, не можемо поза увагою залишити питання гарантій реалізації цього права, адже однією з найважливіших ознак правової держави, розвинутої демократії є реальне забезпечення прав людини і громадянина загалом, та права на працю, зокрема.

Так, гарантії прав і свобод людини і громадянина як загальне поняття є передусім основними умовами, способами і засобами, за допомогою яких кожна особа має можливість реалізувати свої права. Традиційно

гарантії прийнято поділяти на загально-соціальні та юридичні. Але в умовах правової держави всі гарантії слід визначати як правові, що поділяються на нормативно-правові та організаційно-правові гарантії. Також величезне значення в реалізації прав та свобод людини і громадянина відіграє система міжнародно-правових гарантій. Відповідно, право на працю також гарантується системою вищезгаданих правових гарантій.

Під юридичними гарантіями слід розуміти передбачені Конституцією та іншими законами України організаційно-правові і нормативно-правові гарантії.

Пріоритетним видом юридичних гарантій є нормативно-правові гарантії, під якими слід розуміти систему норм із реалізації прав та свобод людини і громадянина, тобто норм, що передбачають юридичну відповідальність, юридичні обов'язки та процесуальні норми.

Пріоритетним видом нормативних гарантій є норми-принципи, зокрема ті, що забезпечують права і свободи людини і громадянина (ст. 21, 57–64 Конституції), насамперед щодо невідчужуваності, непорушності, невичерпності, рівності, необмежуваності конституційних прав і свобод людини і громадянина, рівності громадян, презумпції невинуватості особи, принципу неприпустимості зворотної дії закону або іншого нормативно-правового акта в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи тощо.

Юридичні гарантії включають в себе, насамперед, норми-принципи Конституції та

інших законів України, що містять у собі гарантії або самі є гарантіями.

Серед нормативно-правових гарантій важливу роль відіграють процесуальні норми, що є системою правових засобів, встановлених законом для здійснення правосуддя, захисту прав і свобод людини в кримінальному та цивільному процесах, здійснення завдань судочинства з кримінальних та цивільних справ. Найбільш важливими процесуальними гарантіями є: право на захист, право на безоплатну юридичну допомогу тощо.

До нормативно-правових гарантій належать також юридичні обов'язки та юридична відповідальність.

Ще однією складовою нормативно-правових гарантій є юридична відповідальність за порушення прав і свобод людини і громадянина. Юридична відповідальність як вид соціальної відповідальності є основою гарантування, забезпечення реалізації та захисту основних соціальних прав і свобод людини і громадянина.

Наступним видом юридичних гарантій із забезпечення прав та свобод людини і громадянина, загалом, та права на працю, зокрема, є організаційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні, а саме діяльність державних органів та громадських організацій щодо забезпечення, реалізації та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Організаційна діяльність компетентних державних органів та громадських організацій із забезпечення реалізації вимог правових норм входить до складу юридичних гарантій основних соціальних прав і свобод людини і громадянина; має спеціальну організаційну діяльність державних органів та громадських організацій, спрямовану на максимально повне забезпечення і реалізацію загальних та спеціальних гарантій прав і свобод людини і громадянина. Навіть за наявності прогресивної і добре налагодженої правової системи, системи прав і свобод людини та громадянина реалізації їх може і не відбутися, якщо державними органами, посадовими особами та громадськими організаціями не здійснюватиметься спеціальна організаційна робота із забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Це загальна умова реальності прав та свобод людини і громадянина, всієї системи їхніх гарантій.

У демократичному, правовому суспільстві значення організаційних гарантій у реалізації прав та свобод людини і громадянина зростає і подальшого розвитку набувають їхні форми і методи.

Виходячи з вищезгаданої характеристики організаційно-правових гарантій, можемо їх визначити як систему органів державної влади, організацій, діяльність держави та всіх її органів, посадових осіб, громадських організацій зі створення сприятливих умов для реального користування громадянами своїми правами та обов'язками.

Система організаційно-правових гарантій основних соціальних прав і свобод, і, в тому числі права на працю, закріплена Конституцією України. Вона включає Президента України, органи державної влади – Верховну Раду України, Уповноваженого Верховної Ради з питань прав людини, Конституційний Суд, органи правосуддя та прокуратури, Кабінет Міністрів України, міністерства і відомства, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, міжнародні органи та організації, членом або учасницею яких є Україна, адвокатуру, політичні партії та громадські організації.

Отже, визначене Конституцією України право на працю забезпечується системою гарантій, що поділяються на організаційно-правові, нормативно-правові та міжнародно-правові.

Список використаних джерел:

1. *Конституція України*: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 18 серп. 2011 р.:(офіц.текст). – К.: Паливода А.В., 2011. – 56 с.
2. *Международный пакт о гражданских и политических правах* // Права человека : сборник международных документов. – М.: Юрид. лит., 1998. – 608 с.
3. *Загальна декларація прав людини*. – К.: Укр. Правнична Фундація, Вид-во Право, 1995. – 12 с.
4. *Тучкова Э.Г.* Право социального обеспечения. Учебно-методическое пособие и нормативные акты о пособиях и компенсационных выплатах. – М.: ТЕИС, 1995. – 191 с.